

Analiza poduzetničke potporne infrastrukture u Hrvatskoj: primjer Osječko-baranjske županije

Jukić, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:427981>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Marketing

Karlo Jukić

**ANALIZA PODUZETNIČKE POTPORNE
INFRASTRUKTURE U HRVATSKOJ: PRIMJER OSJEČKO
BARANJSKE ŽUPANIJE**

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Marketing

Karlo Jukić

**ANALIZA PODUZETNIČKE POTPORNE
INFRASTRUKTURE U HRVATSKOJ: PRIMJER OSJEČKO
BARANJSKE ŽUPANIJE**

Završni rad

Kolegij: Poduzetništvo

JMBAG: 0010229993

e-mail: kjukic@efos.hr

Mentor: doc.dr.sc. Petra Mezulić Juric

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Undergraduate Study Programme Marketing

Karlo Jukić

**ANALYSIS OF ENTREPRENEURIAL SUPPORT
INFRASTRUCTURE IN CROATIA: EXAMPLE OF
OSIJEK-BARANJA COUNTY**

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Karlo Jukić

JMBAG: 0010229993

OIB: 13480940425

e-mail za kontakt: kjukic222@gmail.com

Naziv studija: Marketing

Naslov rada: Analiza poduzetničke potporne infrastrukture u Hrvatskoj: primjer Osječko-baranjske županije

Mentor/mentorica rada: doc.dr.sc. Petra Mezulić Juric

U Osijeku, 25. rujna 2024. godine

Potpis

Analiza poduzetničke potporne infrastrukture u Hrvatskoj: primjer Osječko-baranjske županije

SAŽETAK

Kako bi poduzetnici mogli ostvariti svoj puni potencijal, potrebno im je osigurati adekvatnu potporu putem raznih institucija i resursa. Ovaj rad analizira ulogu i funkcionalnost poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji, težeći utvrditi kako te institucije mogu unaprijediti poslovanje malih i srednjih poduzeća, koja su vitalna za lokalnu ekonomiju. Rad je podijeljen na teorijski i empirijski dio. Teorijski dio rada prvo utvrđuje značaj sektora malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj uz koji su potporne institucije usko vezane. Zatim se definira poduzetničko okruženje koje utječe na poslovanje poduzeća te se ističe s kakvim se izazovima unutar tog okruženja susreću poduzetnici u Hrvatskoj. Naposljetku, definiraju se različite vrste potpornih poduzetničkih institucija radi razumijevanja njihovog poslovanja i važnosti, koje je zatim istraženo u idućem dijelu rada. U empirijskom dijelu rada provedena je analiza temeljena na sekundarnim podacima koja obuhvaća identificiranje snaga i slabosti poduzetničke potpore u regiji. Istražuje se kako različite institucije mogu doprinijeti uspjehu poduzetnika kroz pružanje resursa, savjetodavnih usluga i pristupa financiranju, ključnim elementima za rast i održivost poduzeća. Na kraju rada iznose se zaključna razmatranja o provedenoj analizi te se daje pregled potencijalnih mjera za unaprjeđenje poduzetničke potpore u Osječko-baranjskoj županiji s ciljem osiguravanja učinkovitije potpore poduzetnicima, što bi moglo doprinijeti dugoročnom razvoju i konkurentnosti poduzetničkog sektora u regiji.

Ključne riječi: poduzetništvo, potporne institucije, Osječko-baranjska županija

Analysis of entrepreneurial support infrastructure in Croatia: example of Osijek-baranja county

ABSTRACT

In order for entrepreneurs to reach their full potential, it is essential to provide them with adequate support through various institutions and resources. This paper analyzes the role and functionality of the entrepreneurial support infrastructure in Osijek-Baranja County, aiming to determine how these institutions can improve the operations of small and medium-sized enterprises, which are vital to the local economy. The paper is divided into theoretical and empirical parts. The theoretical part first establishes the significance of the small and medium-sized enterprise sector in the Republic of Croatia, which is closely linked to support institutions. It then defines the entrepreneurial environment that impacts business operations, highlighting the challenges entrepreneurs face within this environment in Croatia. Finally, various types of entrepreneurial support institutions are defined to understand their operations and importance, which is further explored in the next part of the paper. In the empirical part, an analysis based on secondary data was conducted, identifying the strengths and weaknesses of entrepreneurial support in the region. It examines how different institutions can contribute to the success of entrepreneurs by providing resources, advisory services, and access to financing—key elements for the growth and sustainability of enterprises. The paper concludes with reflections on the analysis conducted and presents an overview of potential measures to enhance entrepreneurial support in Osijek-Baranja County, aiming to ensure more effective support for entrepreneurs, which could contribute to the long-term development and competitiveness of the entrepreneurial sector in the region.

Keywords: entrepreneurship, support institutions, Osijek-baranja county

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
3. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo	3
4. Poduzetničko okruženje	4
5. Poduzetnička potporna infrastruktura	6
5.1. Poduzetničke zone	7
5.2. Razvojne agencije	8
5.3. Poduzetnički centri	9
5.4. Poslovni inkubatori	9
5.5. Poduzetnički akceleratori	10
5.6. Poslovni parkovi	10
5.7. Znanstveno-tehnološki parkovi	11
5.8. Centri kompetencije	11
6. Analiza poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji	12
6.1. Analiza poduzetničkih zona	12
6.2. Analiza razvojnih agencija	17
6.3. Analiza poduzetničkih centara	20
6.4. Analiza poslovnih inkubatora.....	23
6.5. Analiza poduzetničkih akceleratora.....	25
6.6. Analiza poslovnih parkova.....	26
6.7. Analiza znanstveno-tehnoloških parkova i centara kompetencije.....	27
6.8. Zaključna razmatranja analize poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji	28
7. Zaključak	30
Literatura	31
Popis tablica	35

1. Uvod

Poduzetništvo predstavlja pokretač gospodarskog razvoja i inovacija, igrajući centralnu ulogu u stvaranju novih radnih mjesta, poticanju konkurentnosti te jačanju ekonomskih aktivnosti. Kroz poduzetničke inicijative, pojedinci koriste prilike u dinamičnom tržišnom okruženju, transformirajući ideje u konkretne proizvode i usluge. Predmet istraživanja ovog rada je potporna poduzetnička infrastruktura Osječko-baranjske županije i institucije koje ju tvore. Na temelju sekundarnih izvora podataka u obliku stručne literature, članaka i internetskih izvora biti će predstavljene relevantne informacije o poslovanju ovih institucija u svrhu analize njihovih usluga i utjecaja za zajednicu. Teorijski dio rada prvo utvrđuje značajke poduzetničkog okruženja i važnost sektora malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj. Zatim se zakonski definiraju poduzetničke potporne institucije uz dodatak informacija iz znanstveno relevantnih izvora poput knjiga i članaka. U empirijskom dijelu rada vrši se analiza i usporedba dostupnih resursa, programa podrške i usluga koje ove institucije pružaju lokalnim poduzetnicima na temelju sekundarnih informacija prikupljenih iz izvješća o radu tih institucija i njihovim web sjedištima. Cilj istraživanja je prikazati benefite koje potporne institucije pružaju poduzetnicima Osječko-baranjske županije u njihovom poslovanju te identificirati nedostatke u trenutnoj infrastrukturi, omogućujući poboljšanje politika i programa koji potiču poduzetništvo.

2. Metodologija rada

Vujević (2002) navodi kako se metodologijom naziva sveukupnost metodskih postupaka koje primjenjuje određena znanost ili grupa srodnih znanosti s ciljem da dođu do novih spoznaja te da se tako naziva i skup metodskih postupaka koje je neki istraživač primijenio u jednom istraživanju.

S obzirom na mnoštvo izvora sekundarnih informacija o sektoru malih i srednjih poduzeća i informacija o pojedinim potpornim institucijama, u radu je korištena deskriptivna metoda. U teorijskom dijelu rada deskriptivna metoda je korištena kako bi se prikazalo kako su poduzetničke institucije definirane u zakonodavnom kontekstu uz dodatak relevantnih informacija iz stručne literature o funkcioniranju i značaju tih institucija. Također je korištena za definiranje poduzetničkog okruženja te značaja sektora malih i srednjih poduzeća radi postavljanja konteksta rada potpornih institucija. Korištenjem komparativne metode i metode analize uspoređene su usluge koje potporne institucije pružaju poduzetnicima korištenjem prikupljenih sekundarnih podataka.

3. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća za hrvatsko gospodarstvo

Bistričić et al. (2011.) tvrde kako mala poduzeća imaju ključnu ulogu u promicanju privatnog vlasništva i poduzetničkih vještina, stvaranju novih radnih mjesta te doprinosu proizvodnji i izvozu. Kao glavni izvor novih poslova, ona značajno doprinose društvenom razvoju, potičući inovacije i ekonomsku učinkovitost. U Hrvatskoj, mala i srednja poduzeća predstavljaju najperspektivniji dio gospodarstva, otvaraju većinu radnih mjesta i brzo se prilagođavaju promjenama na tržištu. Cilj je razviti dinamičan i konkurentan sektor na međunarodnoj razini, gdje ta poduzeća igraju ključnu ulogu u ostvarivanju poduzetničkih inicijativa i socijalne uključenosti.

Sektor malih i srednjih poduzeća (MSP) ima važnu ulogu u gospodarstvu Hrvatske, posebno kada je riječ o zaposlenosti i gospodarskom rastu. Has (2020.) u CEPOR-ovom Izvješću o malim i srednjim poduzećima za 2019. godinu prikazuje kako su mikro poduzeća te godine predstavljala 29,6% ukupne zaposlenosti u Hrvatskoj ukazujući na njihovu značajnu ulogu u zapošljavanju, unatoč ostvarivanju relativno manjeg udjela u ukupnim prihodima (15,8%) i izvozu (8,2%). Na temelju toga može se zaključiti kako su unatoč svojoj važnosti za domaće tržište rada, konkurentnost i internacionalizacija mikro poduzeća su na nižoj razini u usporedbi s većim poduzećima. Velika poduzeća ostvarila su najveći udio u prihodima (39,7%) i izvozu (47,1%), iako zapošljavaju manji dio ukupne radne snage (25,8%). Iz te razlike evidentno je kako postoji značajna potreba za jačanjem konkurentnosti i kapaciteta za izvoz malih i srednjih poduzeća.

Izvješće nadalje prikazuje kako je unatoč izazovima, sektor malih i srednjih poduzeća pokazao svoju važnost u gospodarstvu Hrvatske, ostvarivši 60,3% ukupnog prihoda u 2019. godini. Prihodi mikro poduzeća povećali su se za 23,4%, dok su mala i srednja poduzeća zabilježila rast od 9,5% i 2,5%. Osim toga, ovaj sektor sudjelovao je s 52,9% u ukupnom izvozu zemlje, s rastom izvoza mikro i malih poduzeća za 18,7% i 4,7%. Ovi podaci pokazuju ključnu ulogu malih i srednjih poduzeća u zapošljavanju, generiranju prihoda i poticanju gospodarskog rasta te izvoza.

4. Poduzetničko okruženje

Škrtić i Mikić (2011), navode kako se poslovno okruženje poduzeća sastoji od različitih čimbenika koji utječu na provedbu razvojne strategije poduzeća, a na koje menadžment ima malo ili nimalo utjecaja. To opće okruženje, poznato i kao kontekstualno okruženje, obuhvaća političke, ekonomske, sociokulturne, tehnološke, pravne i etičke čimbenike koji utječu na poslovanje poduzeća.

Prema Singer et al. (2023), poduzetnička okolina svake zemlje jedinstvena je zbog specifičnih povijesnih, kulturnih, institucionalnih, ekonomskih i političkih uvjeta koji oblikuju razvoj poduzetništva unutar te zemlje. Naglašavaju da iako je nacionalni kontekst izuzetno važan, također je ključno proširiti pogled i ne ograničiti se samo na lokalne uvjete te da usporedbe s drugim zemljama mogu pružiti korisne uvide i otkriti različite, često učinkovitije pristupe poticanju poduzetništva. Takve usporedbe mogu povećati kritički pogled na postojeće metode i motivirati relevantne institucije da preuzmu odgovornost za unapređenje i učinkovitost poduzetničke okoline.

Nadalje, Singer et al. (2023.) navode kako poduzetnička okolina, s obzirom na svoj složen i povezan karakter, može biti uspješna i poticajna samo uz koordinaciju na razini nacionalnih politika te da ključ leži u učinkovitom povezivanju svih elemenata, poput obrazovanja, istraživanja, regulatornih okvira, porezne politike i financijskih tržišta. Kvaliteta ovih međusobno povezanih dijelova ovisi o najslabijoj karici, poznatoj kao "usko grlo". Ovaj pristup pruža smjernice donositeljima politika, financijskim institucijama, obrazovnim i istraživačkim ustanovama te poslovnom sektoru, s naglaskom na uklanjanje „uskih grla“ i dosljedno usklađivanje svih dijelova poduzetničke okoline kako bi se osigurala njezina učinkovitost.

Zaključno, Singer et al. (2023.) ističu kako se Hrvatska suočava s brojnim izazovima u stvaranju poticajne poduzetničke okoline, ponajviše zbog nekoliko ključnih slabosti. Prvenstveno, neefikasne vladine politike, osobito u pogledu regulatornog okvira, predstavljaju veliku prepreku. Dodatno, prijenos znanja iz akademske sfere u poslovni sektor je na niskoj razini, što usporava inovacijski potencijal i ekonomski napredak. Obrazovni sustav također ne uspijeva adekvatno razviti poduzetničke vještine kod mladih, ograničavajući im prilike za pokretanje vlastitih poslova. Kao rezultat, Hrvatska se svrstala među najlošije ocijenjene zemlje Europske unije prema GEM istraživanju u razdoblju 2020.-

2022., ukazujući na potrebu za hitnim reformama u ključnim područjima kako bi se poboljšala poduzetnička klima i potaknuo gospodarski rast.

5. Poduzetnička potporna infrastruktura

Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 138/21, čl. 2.), poduzetnička infrastruktura obuhvaća sve prostorno specifične oblike poduzetničkih aktivnosti koje proizlaze iz planskog i organiziranog prostorno-razvojnog pristupa lokalnih i regionalnih samouprava te Republike Hrvatske. U užem smislu, ovaj pojam se odnosi na sustav poduzetničkih zona, uključujući slobodne zone i poduzetničke potporne institucije unutar granica Hrvatske.

Zakon (NN 57/18, 138/21, čl. 10.) također predviđa uspostavu Jedinog registra poduzetničke infrastrukture, koji funkcionira kao centralizirana elektronička baza podataka verificiranih subjekata poduzetničke infrastrukture u Hrvatskoj, a vodi ga ministarstvo nadležno za gospodarstvo i održivi razvoj.

Javni registar poduzetničke infrastrukture (JRPI) sustavno bilježi i organizira subjekte poduzetničke infrastrukture u Hrvatskoj koji koriste ili planiraju koristiti potpore, poticaje, darovnice ili povlastice. Ove pogodnosti odobrava Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, kao nadležno za poduzetničke zone i potporne institucije, ili druga tijela državne uprave odgovorna za dodjelu takvih mjera. JRPI je uspostavljen na temelju Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, NN 114/13, NN 41/14, NN 57/18 i NN 138/21) te Naputka o Jedinom registru poduzetničke infrastrukture (NN 45/22). (MINGO, 2023.)

Poduzetničke potporne institucije su pravni subjekti koji se fokusiraju na izgradnju poticajnog i korisnički prilagođenog poduzetničkog okruženja, s ciljem provođenja programa koji potiču razvoj poduzetništva (Vlada RH, 2023).

U te institucije ubrajaju se poduzetničke zone, razvojne agencije, poduzetnički centri, poslovni inkubatoru, poduzetnički akceleratori, poslovni parkovi, znanstveno-tehnološki parkovi te centri kompetencije.

5.1. Poduzetničke zone

Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21, čl. 3.), poduzetničke zone predstavljaju infrastrukturno opremljene površine koje su predviđene prostornim planovima za poslovne ili proizvodne aktivnosti. Njihova glavna karakteristika je zajedničko korištenje organiziranog i infrastrukturno opremljenog prostora od strane različitih poduzetnika, što im omogućuje racionalizaciju poslovanja i učinkovitije korištenje resursa u suradnji s ostalim korisnicima zone.

Prema 6. članku Zakona (41/14, 57/18), poduzetničke zone definiraju se prema tri osnovna kriterija:

1. Veličini ukupne površine poduzetničke zone
2. Tipu aktivnosti unutar poduzetničke zone
3. Intenzitetu aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone

Prema 7. članku Zakona (41/14, 57/18), poduzetničke zone po veličini se dijele na:

1. Mikro zone – veličine ukupne površine do 10 ha
2. Male zone – veličine ukupne površine od 10 do 50 ha
3. Srednje zone – veličine ukupne površine od 50 do 100 ha
4. Velike zone – veličine ukupne površine veće od 100 ha. (zakon čl 7)

Prema 8. članku Zakona (41/14, 57/18), poduzetničke zone se prema tipu aktivnosti koja se u njima obavlja dijele na:

1. Proizvodno – prerađivačke zone – u kojima prevladavaju korisnici koji se bave proizvodno-prerađivačkim aktivnostima, odnosno u kojima veći dio raspoložive površine zauzimaju korisnici koji se bave tim vrstama aktivnosti
2. Logističko – distribucijske zone – u kojima prevladavaju korisnici koji se bave logističko-distribucijskim aktivnostima (distributivni centri, veletrgovina, skladištenje i transport, logističko servisni centri i dr.), odnosno veći dio raspoložive površine zauzimaju korisnici koji obavljaju ove aktivnosti.
3. Uslužno mješovite zone – u kojima prevladavaju korisnici koji obavljaju uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, poslovnu podršku ili slične aktivnosti, odnosno veći dio raspoložive površine zauzimaju korisnici koji obavljaju ove aktivnosti

Prema 9. članku Zakona (41/14, 57/18), poduzetničke zone se prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone dijele na:

1. Neaktivne poduzetničke zone – u kojima stupanj aktivacije (popunjenost aktivnim poduzetnicima) raspoložive površine zone iznosi 0% (0 ha aktivirane površine poduzetničke zone), nakon isteka prve godine od osnivanja poduzetničke zone
2. Zone u inicijalnoj aktivaciji – u kojima stupanj aktivacije zone iznosi $< 33\%$ raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone
3. Srednje aktivne zone – u kojima stupanj aktivacije zone iznosi od $33\% < 66\%$ raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone
4. Potpuno aktivne zone – u kojima stupanj aktivacije zone iznosi $\geq 66\%$ raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone.

5.2. Razvojne agencije

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21) razvojne agencije su registrirane pravne osobe koje su odgovorne za provedbu mjera usmjerenih na razvoj gospodarstva i poduzetništva na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Njihova uloga uključuje poticanje investicija, iniciranje i provedbu projekata koji podržavaju gospodarski razvoj i poduzetništvo, te povezivanje gospodarskih subjekata, poduzetničkih institucija na lokalnoj i regionalnoj razini, kao i visokoobrazovnih institucija i centara znanja.

Prema članku 4. Zakona (NN 57/18, 138/21) razvojne agencije dijele se na:

1. Lokalne razvojne agencije – osnovane od strane jedinice lokalne samouprave
2. Županijske razvojne agencije – osnovane od strane jedinice područne (regionalne) samouprave
3. Razvojne agencije određene djelatnosti – npr. energetska razvojna agencija, itd. – osnovana od strane jedinice lokalne i/ili područne (regionalne) samouprave

Drvenkar et al. (2024.) ističu kako su regionalne razvojne agencije bitni koordinatori regionalnog razvoja, prepoznajući izazove na terenu te razvijajući strateške pristupe koji uključuju suradnju između različitih sektora. Djelujući kao poveznica između državnih i privatnih interesa s ciljem dugoročnog održivog razvoja regija, predstavljaju značajnu podršku lokalnim vlastima. Iako su često percipirane kao samo jedan od mnogih aktera, njihove aktivnosti mogu generirati značajan učinak na regionalnu ekonomiju.

5.3. Poduzetnički centri

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), poduzetnički centri su pravne osobe odgovorne za provedbu mjera usmjerenih na razvoj i poticanje poduzetništva na lokalnoj, županijskoj ili regionalnoj razini. Oni pružaju stručnu i edukativnu pomoć poduzetnicima u cilju unaprjeđenja poduzetništva u sredinama gdje djeluju. Uz to, postoje i digitalni inovacijski centri koji podržavaju poduzetnike u procesu digitalizacije poslovanja, digitalne transformacije, razvoju digitalnih vještina te posreduju između pružatelja usluga novih tehnologija i njihovih korisnika.

Poduzetnički centri su dio poduzetničke infrastrukture koji odgovara na potrebe poduzetnika pružajući podršku u promociji, informiranju o ulasku u poduzetništvo i dostupnim poticajnim mjerama. Oni također savjetuju poduzetnike o vođenju poslovanja, pomažu u izradi poslovnih planova, nude konzultantske usluge, organiziraju seminare i obrazovne programe te upućuju poduzetnike na specijalizirane oblike pomoći. Uz to, centri surađuju s lokalnim i regionalnim vlastima, sudjeluju u provedbi razvojnih projekata i pružaju ostale stručne i savjetodavne usluge, uključujući umrežavanje poduzetnika (Osječko-baranjska županija, 2023).

5.4. Poslovni inkubatori

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), poslovni inkubatori su registrirane pravne osobe koje pružaju tehničku, stručnu i edukativnu podršku za pokretanje poduzetničkih pothvata te omogućuju brz i održiv razvoj novih poduzeća. Njihove usluge uključuju pružanje poslovnih prostora po povoljnijim uvjetima za poduzetnike početnike u prvim godinama poslovanja. Postoje dvije vrste inkubatora: poduzetnički inkubatori, koji nude poslovne usluge i resurse za opće poduzetnike, te inkubatori za nove tehnologije, specijalizirani za podršku inovativnom poduzetništvu s fokusom na visoke tehnologije, uključujući istraživačko-razvojne jedinice i povoljne poslovne prostore za poduzetnike početnike.

CSES (2002.) navodi kako poslovni inkubatori pružaju poduzetnicima poticajno okruženje za stvaranje i razvoj njihovih projekata. Pružanjem usluga po načelu „sve na jednom mjestu“ i omogućavanjem smanjenja troškova dijeljenjem objekata, poslovni inkubatori mogu značajno poboljšati izgled za preživljavanje i rast start-upova i malih tvrtki u ranoj fazi razvoja.

5.5. Poduzetnički akceleratori

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), poduzetnički akceleratori su registrirane pravne osobe ili specijalizirani poslovni subjekti koji pružaju podršku poduzetnicima u postinkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i međunarodnom tržištu.

Busulwa et al. (2020) tvrde kako poduzetnički akceleratori imaju bitnu ulogu u poduzetničkim ekosustavima jer pomažu zatvoriti financijski jaz, dijele najbolje prakse ubrzanja razvoja startupova, podižu razinu konkurencije među poduzetničkim akterima te povećavaju broj poduzetnika spremnih za pokretanje startupova. Oni također šire i unapređuju mrežu mentora i savjetnika, poboljšavaju znanje zajednice o poduzetničkom procesu te jačaju veze između osnivača, korporacija i vladinih institucija. Kroz te aktivnosti, akceleratori povećavaju broj uspješnih startupova i stvaraju veće prilike za investitore, što dovodi do bržeg gospodarskog razvoja i otvaranja novih radnih mjesta, dok istovremeno ubrzavaju rast i učinkovitost poduzetničkih ekosustava.

5.6. Poslovni parkovi

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), poslovni parkovi su registrirane pravne osobe koje raspolažu fizičkim prostorima, zemljištem i resursima namijenjenim smještaju malih, srednjih i velikih poduzetnika na komercijalnoj osnovi, s posebnim naglaskom na privlačenje domaćih i stranih investicija.

McKeever (1970.) ističe da su poslovni parkovi obično pod jedinstvenim upravljanjem, s uredskim zgradama koje uključuju parkirna mjesta, uređeno zelenilo i infrastrukturne usluge te su najčešće smješteni u rubnim područjima velikih gradova koji su regionalna središta za trgovinu, financije i distribuciju. U takvim parkovima, tvrtke koje žele poslovati u predgrađu mogu kupiti zemljište ili iznajmiti prostor u već izgrađenim objektima, čime ostvaruju prednosti bez potrebe za ulaskom u razvoj nekretnina. Cijeli proces razvoja prepušta se developeru, koji preuzima odgovornost za sve faze, uključujući pronalaženje zemljišta, dobivanje dozvola, izradu planova, pripremu lokacije i izgradnju objekata. Na taj način, tvrtke mogu iskoristiti stručnost developera i fokusirati svoje resurse na vođenje vlastitog poslovanja.

5.7. Znanstveno-tehnološki parkovi

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), znanstveno-tehnološki parkovi su pravne osobe koje se osnivaju s ciljem komercijalizacije znanstvenih postignuća te poticanja suradnje između znanstvene zajednice i gospodarstva, u skladu s propisima koji reguliraju znanstvenu djelatnost i visoko obrazovanje.

Brunsko (1995.) navodi kako tehnološki parkovi predstavljaju područja koja okupljaju znanstvene, obrazovne i industrijske aktivnosti s ciljem primjene naprednih tehnologija. Njihova ključna svrha, u kontekstu znanstveno-tehnološke revolucije, je ubrzati primjenu i komercijalizaciju rezultata znanstvenih istraživanja. Dizajnirani su kako bi potaknuli razvoj industrija temeljenih na znanju. Danas prihvaćeni naziv "tehnološki park" najbolje odražava njihov karakter kao specifičnih znanstveno-proizvodnih centara, koji kroz suradnju različitih dionika omogućuju razvoj novih tehnologija i njihovu komercijalizaciju na globalnom tržištu. Oni također služe kao važan alat regionalnog razvoja, potičući poduzetništvo i inovativnost, te stvaraju most između poduzeća i znanstveno-istraživačkih institucija, čime osiguravaju uspješnu suradnju između znanosti i industrije.

5.8. Centri kompetencije

Prema članku 4. Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 57/18, 138/21), centri kompetencije (CEKOM-i) su specijalizirani poslovni subjekti koji se bave provođenjem istraživačkih projekata s fokusom na razvoj ili proizvodnju, te razvijaju stručnost u određenim područjima. Drugim poslovnim subjektima nude usluge istraživanja i razvoja, s ciljem jačanja određenih industrijskih sektora. Njihova djelatnost usmjerena je na razvoj primijenjenih istraživanja, njihovu komercijalizaciju i potporu intelektualnog vlasništva unutar specifičnih tematskih područja i industrijskih grana.

CEKOM može biti formiran kao konzorcij poduzetnika i jedne ili više organizacija za istraživanje i širenje znanja s ciljem olakšavanja suradnje na projektima istraživanja i razvoja. Također, može funkcionirati kao inovacijski klaster, čiji članovi sudjeluju u istraživačko-razvojnim aktivnostima, ili kao pravni subjekt koji upravlja istraživačkom infrastrukturom uključenom u obavljanje gospodarskih djelatnosti (MINGO, 2015.)

6. Analiza poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji

Prethodnim poglavljima definirano je poduzetničko okruženje, zakonska regulacija potpornih poduzetničkih institucija i objašnjen je značaj sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj sa svrhom postavljanja temelja za empirijski dio rada koji slijedi u ovom poglavlju. Poglavlje se sastoji od analize rada i usluga potpornih institucija u Osječko-baranjskoj županiji temeljenoj na sekundarnim podacima. Teži se prikazati i usporediti što ove institucije nude korisnicima te u zaključnim razmatranjima naglasiti prednosti i nedostatke koji su utvrđeni prilikom analize.

6.1. Analiza poduzetničkih zona

Poduzetničke zone, kao najbrojnija vrsta potpornih poduzetničkih institucija, igraju ključnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta i privlačenju investicija na lokalnoj razini. Analiza njihovih usluga i infrastrukturne opremljenosti temeljena je na podacima iz Kataloga poduzetničkih zona Osječko-baranjske županije iz 2019. čiji je izdavač sama županija.

Osječko-baranjska županija sadrži 22 zone navedene u tablici 1., sveukupne površine od 7,118,570 m² s 237 korisnika. Prema veličini najveći broj zona, njih 8 (36,36%), spada u kategoriju mikro zona. Slijede male zone sa 7 (31,82%) i srednje zone s 5 (22,73%) primjera. Najmanje su zastupljene velike zone, kojih ima 2 (9,09%). Ova distribucija ukazuje na raznolikost u veličini i kapacitetu zona, što može utjecati na specifične vrste poduzetničkih aktivnosti koje se u njima razvijaju.

Tablica 1. Poduzetničke zone u Osječko-baranjskoj županiji

Poduzetničke zone
Industrijska zona Valpovo
Gospodarska zona za malo i srednje poduzetništvo Petrijevi
Poduzetnička zona Semeljci
Poduzetnička zona Črnkovci
Poslovna zona gospodarska zona kod pruge u Belišću
Poduzetnička zona Prkos
Eko – industrijska zona Nemetin
Industrijska zona „Janjevci“
Zona gospodarsko poslovne namjene K-Vi uz obilaznicu Valpova
Poslovna zona Beli Manastir - Zapad
Zona malog gospodarstva II Valpovo
Zona gospodarsko poslovne namjene K-III Valpovo
Gospodarska zona Sjever grada Belišća
Poslovna zona „Sjever“ Bilje
Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona općine Kneževi Vinogradi
Industrijska zona Našice
Gospodarska zona Tenja
Gospodarska zona Antunovac
Zona obrta, malog i srednjeg poduzetništva općine Darda'
Industrijska zona grada Đakova
Poduzetnička zona „Zadar“ općine Koška
Gospodarska zona Široko Polje

Izvor: Katalog poduzetničkih zona Osječko-baranjske županije

Prema stupnju aktivacije, većina zona spada u srednje aktivne, s udjelom od 8 zona (36,36%). Potpuno aktivne zone čine značajan dio, njih 7 (31,82%), dok su 4 zone (18,18%) u fazi

inicijalne aktivacije. Neaktivna je samo jedna zona (4,55%), dok za 2 zone (9,09%) podaci o aktivaciji nisu dostupni.

Prema tipu aktivnosti unutar poduzetničke zone većina njih, odnosno čak 19, spada u proizvodno-prerađivačke zone. Od tih 19 zona dvije ujedno služe kao uslužno – mješovite zone (Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona Općine Kneževi Vinogradi, Gospodarska zona Široko Polje), dok Gospodarska zona Antunovac služi i kao logističko-distribucijska zona te spada u sve tri klasifikacije prema tipu aktivnosti. Preostale 3 zone su uslužno mješovitog tipa, a to su Poduzetnička zona Semeljci, Gospodarska zona za malo i srednje poduzetništvo Petrijevci te Zona gospodarsko poslovne namjene K-III Valpovo.

Cijena zemljišta u poduzetničkim zonama Osječko-baranjske županije varira u rasponu od 1 euro do 29,20 eura po kvadratnom metru. U većini zona je fiksna dok je u nekim zonama varijabilna ovisno o tome radi li se o kupnji ili najmu, te vrsti djelatnosti.

Komunalna naknada za različite zone varira ovisno o lokaciji te se kreće od 0,13 eur/m³ do 5,04 eur/m³, dok je u tri zone u potpunosti besplatna.

Sveobuhvatnim paketom pogodnosti, gradovi i općine nastoje privući investitore, poticati gospodarski razvoj i otvaranje novih radnih mjesta. Pogodnosti se nude u vidu olakšica, subvencija, podrška i pristupa infrastrukturi te variraju od zone do zone.

Potpuno oslobođenje od plaćanja komunalnih naknada nude Zona obrta, malog i srednjeg poduzetništva Općine Darda, Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona Općine Kneževi Vinogradi i Poduzetnička zona Prkos općine Erdut. Djelomično oslobađanje nude Poduzetnička zona Semeljci u iznosu 50% tijekom prve godine prava građenja te 25% u drugoj godini i Poduzetnička zona Črnkoveci u iznosu 50% u prve 2 godine trajanja prava građenja.

Subvencioniranje komunalnog doprinosa u cijelosti nude Gospodarska zona Sjever grada Belišća, Industrijska zona Valpovo, Zona malog gospodarstva II Valpovo, Zona obrta, malog i srednjeg poduzetništva općine Darda te Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona Općine Kneževi Vinogradi, dok Gospodarska zona Belišće nudi subvenciju komunalnog doprinosa od 50%.

Oslobođenje od poreza na tvrtku nude Poslovna zona „Sjever“ Bilje u iznosima od 75% u prvoj godini poslovanja, 50% u drugoj i 25% u trećoj godini te Zona obrta, malog i srednjeg poduzetništva Općine Darda u cijelosti za prve tri godine obavljanja djelatnosti .

Umanjenje ili subvencioniranje cijene zemljišta predstavlja značajnu olakšicu pri početku poduzetničkog poslovanja. Poslovna zona „Sjever“ Bilje nudi potporu u visini do 90% kupoprodajne cijene zemljišta, Zona obrta, malog i srednjeg poduzetništva Općine Darda do 80% cijene, a Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona Općine Kneževi Vinogradi subvenciju do 50% cijene. U Industrijskoj zoni „Janjevci“ kupoprodajna cijena plaća se tek nakon izgradnje objekta te se smanjuje ovisni o trajanju izgradnje i to na način da ako je objekt izgrađen unutar 12 mjeseci, cijena se umanjuje za 66%, odnosno 33% ako je izgrađen unutar 24 mjeseca. Eko-industrijska zona Nemetin također nudi umanjenje cijene zemljišta prema vremenu izgradnje, uz dodatne pogodnosti umanjivanja cijene za opravdane troškove otvaranja novih radnih mjesta i umanjenje prema aktivnostima investitora i za investitore s izvoznom orijentiranošću. Industrijska zona Valpovo i Zona gospodarsko poslovne namjene K-Vi uz obilaznicu Valpova nude mogućnost ostvarivanja prava građenja od 0,13 eur/m².

U većini zona izvršena je parcelacija zemljišta, dok je u 3 zone (Gospodarska zona Sjever Belišće, Poslovna zona „Sjever“ Bilje, Poslovno-poduzetnička i rekreativna zona Općine Kneževi Vinogradi) djelomično izvršena te je neizvršena u Eko – industrijskoj zoni Nemetin. Zone su opremljene električnom energijom i vodovodom, no isto se ne može reći za plin i sustave odvodnje. Plinom nisu opremljene Gospodarska zona kod pruge u Belišću i Poduzetnička zona prkos, dok sustav odvodnje nemaju Industrijska zona Valpovo, Gospodarska zona za malo i srednje, poduzetništvo Petrijevci, Poduzetnička zona Semeljci i Poduzetnička zona Črnkovi.

Poduzetničke zone u Osječko-baranjskoj županiji imaju različite prednosti vezane uz prometnu povezanost, ovisno o njihovoj blizini Osijeku, glavnim cestovnim pravicima, autocestama, željeznici, zračnim lukama i riječnim lukama. Osijek, kao regionalno središte, predstavlja bitnu stavku u povezivanju poduzetničkih zona. Na primjer, Gospodarska zona Antunovac nalazi se samo 10 km od Osijeka, čime je izravno povezana s gradom i svim njegovim prometnim čvorištima, dok je Gospodarska zona Tenja smještena 6 km od Osijeka, što omogućuje laku dostupnost željezničkog kolodvora i riječne luke. Eko-industrijska zona Nemetin, smještena uz južnu obilaznicu Osijeka, pruža brz pristup gradskim prometnim

mrežama. Slična povezanost postoji u Zoni obrta malog i srednjeg poduzetništva Darda, koja je prometno povezana s Osijekom putem zapadne obilaznice.

Blizina državnih cesta također je od važnosti za mnoge zone. Poslovna zona Beli Manastir - Zapad nalazi se uz državnu cestu D517, koja povezuje Baranju s Valpovom i Belišćem, dok je Poslovna zona "Sjever" Bilje smještena uz županijsku cestu Ž4257 te u blizini državne ceste D7. Industrijska zona Našice ima iznimno povoljan položaj na sjecištu državnih cesta D2 i D53, što joj omogućuje jednostavan pristup međunarodnim tržištima, uključujući blizinu granice s Mađarskom.

Povezanost s autocestama dodatno pojačava konkurentnost ovih zona. Poduzetnička zona Semeljci nalazi se 15 km od autoceste Slavonika, dok je Gospodarska zona Petrijevci udaljena samo 5 km. Industrijska zona Valpovo i Gospodarska zona Antunovac također imaju brzi pristup autocesti Osijek-Zagreb, udaljenoj 15, odnosno 10 km, čime se olakšava transport prema zapadu zemlje. Poduzetnička zona Črnkovci, s udaljenošću od 30 km do autoceste, i Gospodarska zona Široko Polje, koja je 10 km udaljena od autoceste A5, također imaju povoljan položaj za cestovni promet.

Željeznički promet je od posebne važnosti za tešku industriju i robni transport. Poduzetnička zona Semeljci smještena je 8 km od željezničke pruge, dok Gospodarska zona Antunovac ima direktnu povezanost s industrijskim kolosijekom. Poslovna zona "Sjever" Bilje i Gospodarska zona Sjever Belišće nadovezuju se na željezničke pruge Belišće-Bizovac, pružajući pristup bitnim željezničkim pravcima. Poduzetnička zona Črnkovci, udaljena 21 km od željeznice, i Industrijska zona Našice, blizu željezničke pruge, također uživaju prednosti ovakve prometne infrastrukture.

Blizina zračnih luka omogućava brz transport robe i putnika. Poduzetnička zona Semeljci udaljena je 35 km od Zračne luke Osijek, dok su Gospodarska zona Petrijevci i Industrijska zona Valpovo udaljene 32, odnosno 45 km. Gospodarska zona Antunovac, s udaljenošću od samo 8 km od Zračne luke Osijek, ima značajnu prednost za međunarodni transport, dok su Eko-industrijska zona Nemetin i Gospodarska zona Tenja smještene nešto dalje, 84, odnosno 54 km od zračne luke.

Riječne luke također igraju važnu ulogu u logistici. Gospodarska zona Antunovac i Gospodarska zona Tenja nalaze se u blizini riječne luke Osijek, udaljene 10, odnosno 6 km. Eko-industrijska zona Nemetin, udaljena 24 km od riječne luke, također može iskoristiti

prednosti riječnog transporta. Poduzetnička zona Črnkovci nalazi se 43 km od riječne luke Osijek, što omogućuje dodatne opcije za transport tereta.

Blizina međunarodnih granica važna je za prekograničnu trgovinu. Poslovna zona Beli Manastir - Zapad nalazi se u blizini granica s Mađarskom i Srbijom, što je čini pogodnom za prekogranične aktivnosti. Slično tome, Poduzetnička zona Črnkovci, koja je udaljena samo 13 km od mađarske granice, i Industrijska zona Našice, 35 km od iste granice, imaju prednost u međunarodnom prometu.

6.2. Analiza razvojnih agencija

U okviru analize potpornih poduzetničkih institucija u Osječko-baranjskoj županiji, ključno je razmotriti ulogu i značaj razvojnih agencija koje djeluju na ovom području. Razvojne agencije predstavljaju ključne aktere u poticanju gospodarskog rasta, inovacija i konkurentnosti lokalnih poduzeća. Na području Osječko-baranjske županije posluju jedna regionalna razvojna agencija te 6 lokalnih razvojnih agencija čije aktivnosti obuhvaćaju pružanje financijske i savjetodavne podrške, osnaživanje poduzetničkog ekosustava, te privlačenje investicija koje doprinose održivom razvoju županije.

U okviru analize potpornih poduzetničkih institucija u Osječko-baranjskoj županiji, ključno je razmotriti ulogu i značaj razvojnih agencija koje djeluju na ovom području. Razvojne agencije predstavljaju ključne aktere u poticanju gospodarskog rasta, inovacija i konkurentnosti lokalnih poduzeća. Na području Osječko-baranjske županije posluju jedna regionalna razvojna agencija te 6 lokalnih razvojnih agencija navedenih u tablici 2, čije aktivnosti obuhvaćaju pružanje financijske i savjetodavne podrške, osnaživanje poduzetničkog ekosustava, te privlačenje investicija koje doprinose održivom razvoju županije.

Tablica 2. Razvojne agencije u Osječko-baranjskoj županiji

Regionalna razvojna agencija
Javna ustanova Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije
Lokalne razvojne agencije
Miholjački poduzetnički centar Lokalna razvojna agencija d.o.o
Našička razvojna agencija NARA d.o.o.
Baranjska razvojna agencija Grada Belog Manastira
Lokalna razvojna agencija Grada Belišća d.o.o
Kulturno-razvojni centar Bilje
Agencija za održivi razvoj Općine Antunovac – RODA d.o.o

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke potporne infrastrukture

Nakon identifikacije razvojnih agencija putem Jedinstvenog registra poduzetničke potporne infrastrukture, posjećena je web stranica svake institucije i pristupljeno je njihovim godišnjim izvješćima o radu u svrhu identificiranja usluga koje nude poduzetnicima. Usluge razvojnih agencija sadržane su u tablici 3. te su pobliže opisane u nastavku.

Tablica 3. Usluge razvojnih agencija

	Informiranje	Edukacija	Savjetovanje	Izrada projekata/ planova	Umrežavanje	Financijske potpore	Privlačenje investicija
JRA OBŽ	+	+	+	+	+	+	+
MPC LRA	+	+	+	+	+	-	+
NARA d.o.o.	+	+	+	+	+	-	+
BARA	+	+	+	+	+	+	+
LRA Belišće	+	+	+	+	+	+	+
KRC Bilje	+	+	+	+	+	-	+
RODA d.o.o.	+	+	+	+	+	-	+

Izvor: Mrežne stranice razvojnih agencija i izvješća o radu agencija

Kao što je vidljivo u tablici 3, agencije pružaju pretežito jednake usluge, uz iznimku financijske potpore. Informiranje poduzetnika o programima čiji su nositelji općina, županije, ministarstva i HAMAG-BICRO te europske institucije vrši se izravno, putem društvenih mreža, newslettera, radijskih emisija te vlastitih web sjedišta. Edukacije se provode kroz organizaciju seminara i radionica kojima se poduzetnike uči o širokom spektru relevantnih znanja i vještina poput pripreme projektne dokumentacije, pravila o propisima vezanih uz državne potpore, provedbe javne nabave, organizacije rada te izrade planova i financijskih izvješća. Usluge savjetovanja pomažu poduzetnicima pri pokretanju poslovanja pružajući im stručne i pravne savjete. Lokalne razvojne agencije izrađuju planove ulaganja, gospodarske

programe, investicijske studije te strategijske i planske razvojne dokumente, kako za sektor poduzetništva tako i za javni sektor. Agencije provode projekte u okviru nacionalnih programa i programa sufinanciranih sredstvima EU. Programi ruralnog razvoja usmjereni su na pokretanje, poboljšanje ili proširenje temeljnih usluga za ruralno stanovništvo i infrastrukture vezane uz njih, npr. izgradnja i obnova prometne infrastrukture, izgradnja ili obnova komunalne infrastrukture, projekti usmjereni na gospodarski razvoj, sport, odgoj i obrazovanje poput izgradnje ili obnove sportskih objekata, škola, domova kulture, te projekte energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije. Umrežavanjem poduzetnika, kako međusobno tako između potpornih poduzetničkih institucija poput inkubatora koje nude različite usluge od razvojnih agencija, potiče se suradnja u lokalnim zajednicama i pristup širem spektru znanja i usluga. Iako razvojne agencije svoje usluge sufinanciraju EU fondovima, većina ih poduzetnicima ne pruža direktnu financijsku pomoć u obliku zajmova ili bespovratnih sredstava. Agencije koje pružaju takvu pomoć su Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije izdavanjem jamstava za dobivanje gospodarskih kredita, Baranjska razvojna agencija Grada Belog Manastira dodjelom de minimis potpora te Lokalna razvojna agencija Grada Belišća subvencioniranjem komunalnih usluga i kamata na kredite realiziranih u poduzetništvu i poljoprivredi. Privlačenje investicija provodi se nizom aktivnosti poput praćenja natječaja i mjera o mogućnostima korištenja bespovratnih sredstava Vlade RH, ministarstava, županije i ostalih fondova, pružanjem relevantnih informacija potencijalnim investitorima te brigom o provedbi natječaja za građevinske parcele u poslovnim zonama koje su u partnerskom odnosu s agencijama.

6.3. Analiza poduzetničkih centara

Poduzetnički centri važni su za razvoj malih i srednjih poduzetnika te njihova uloga obuhvaća širok spektar aktivnosti, uključujući pružanje poslovnog savjetovanja, edukacija, financijskih savjeta te pristupa infrastrukturnim resursima poput poslovnih prostora. Kroz suradnju s poduzetnicima, ovi centri stvaraju poticajno okruženje za rast novih poslovnih inicijativa, olakšavajući poduzetnicima pristup znanju, financiranju i tržištima. Prema Jedinstvenom registru poduzetničke potporne infrastrukture na području Osječko-baranjske županije djeluje 7 poduzetničkih centara prikazanih u tablici 4.

Tablica 4. Poduzetnički centri u Osječko-baranjskoj županiji

Poduzetnički centri
Poduzetnički centar Đakovo
Poduzetničko-razvojni centar općine Erdut Lokalna razvojna agencija d.o.o.
Valpovački poduzetnički centar
Zadruga poduzetnička mreža
Centar za lokalne inicijative i poduzetništvo (CLIP) Našice
Udruga „DUGA“ Društvo za usmjeravanje gospodarskih aktivnosti
Poslovni plan d.o.o

Izvor: Jedinostveni registar poduzetničke potporne infrastrukture

Nakon identifikacije poduzetničkih centara putem Jedinostvenog registra poduzetničke potporne infrastrukture, posjećena je web stranica svakog centra i pristupljeno je njihovim godišnjim izvješćima o radu u svrhu identificiranja usluga koje nude poduzetnicima i drugih aktivnosti koje provode. Usluge poduzetničkih centara prikazane su u tablici 5. te su pobliže opisane u nastavku.

Tablica 5. Usluge poduzetničkih centara

	Informiranje	Edukacija	Savjetovanje	Izrada projekata /planova	Umrežavanje	Financijske potpore	Organizacija manifestacija
PC Đakovo	+	+	+	+	+	-	+
PCR Erdut	+	+	+	+	+	-	+
VPC	+	+	+	+	+	-	+
ZPM	+	+	+	+	+	-	-
CLIP	+	+	+	+	+	-	+
„DUGA“	+	+	+	+	+	-	+
Poslovni plan d.o.o	+	+	+	+	+	-	-

Izvor: Mrežne stranice i izvješća o radu poduzetničkih centara

Usluge poduzetničkih centara uvelike se preklapaju s onima razvojnih agencija. Svi centri vrše informiranje poduzetnika o natječajima, projektima i programima putem različitih kanala komunikacije, provode edukacije u obliku radionica, seminara i konferencija, savjetuju poduzetnike pri poslovanju, pomažu pri izradi planova i projekata te im pomažu pri umrežavanju s drugim poduzetnicima i potpornim poduzetničkim institucijama. Centri poduzetnicima ne nude usluge financijske u vidu zajmova i bespovratnih sredstava. Svi centri osim Zadruga poduzetničke mreže i Poslovnog plana d.o.o. organiziraju različite sajmove poput etno sajмова i sajмова poduzetništva te time promiču poduzetništvo unutar lokalne zajednice. Neki od centara pružaju specifičnije usluge korisnicima. Poduzetničko-razvojni centar (PORC) općine Erdut unutar svog prostora sadrži ženski poduzetnički HUB koji kroz treninge, mentorstvo i konzultacije pruža podršku ženama poduzetnicama čime

nastoji ekonomski ojačati žene i povećati njihovu konkurentnost na tržištu. PORC također planira proširenja u obliku WISE HUB-a (Working Innovative and Smart Entrepreneurship) koji bi služio kao coworking prostor u obliku digitalne/zelene učionice te Agro HUB-a fokusiranog na agrarni razvoj. Udruga „DUGA“ unutar svojeg poslovanja naglasak stavlja na društvenu odgovornost u obliku projekata fokusiranih na zapošljavanje žena i razvoj mladih. Poslovni plan d.o.o. i Zadruga poduzetnička mreža pretežito su fokusirani na izradu planova te pružanje financijskih usluga i kao takvi jedini nude vođenje poslovnih knjiga. Zanimljivost Zadruga poduzetničke mreže jest to da je jedini poduzetnički centar u Hrvatskoj koji funkcionira kao zadruga te obuhvaća 7 članova, uključujući jedinice lokalne samouprave, poduzetničke centre, poljoprivrednu zadrugu i fizičke osobe.

6.4. Analiza poslovnih inkubatora

Kroz osiguravanje podrške u ranim fazama poslovanja, poslovni inkubatori stvaraju povoljne uvjete za inovacije i rast poduzeća nudeći potrebne resurse i stručnu pomoć poduzetnicima kako bi se uspješno razvijali u zahtjevnom tržišnom okruženju. Inkubatori omogućuju poduzetnicima pristup radnim prostorima, savjetovanju, mentorstvu i poslovnim mrežama, čime se smanjuju prepreke s kojima se početnici često susreću. Prema podacima Jedinog registra poduzetničke infrastrukture, na području Osječko-baranjske županije djeluju 4 poduzetnička inkubatora navedena u tablici 6.

Tablica 6. Poduzetnički inkubatori u Osječko-baranjskoj županiji

Poduzetnički inkubatori
Poduzetnički inkubator BIOS d.o.o
Poduzetnički inkubator Polet d.o.o. u Belišću
Poduzetnički inkubator Osvit - zadruga
TERA Tehnopolis d.o.o.

Izvor: Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture

Nakon identifikacije poduzetničkih inkubatora putem Jedinog registra poduzetničke potporne infrastrukture, posjećena je web stranica svake institucije i pristupljeno je njihovim

godišnjim izvješćima o radu u svrhu identificiranja usluga koje nude poduzetnicima. Usluge poduzetničkih inkubatora sadržane su u tablici 7. te su pobliže opisane u nastavku.

Tablica 7. Usluge poduzetničkih inkubatora

	Informiranje i edukacija	Subvencioniranje prostora	Konferencijska dvorana	Informatičke usluge	3D printanje	Međunarodna suradnja
BIOS d.o.o.	+	+	+	+	+	+
Polet d.o.o.	+	+	-	+	-	-
Osvit	+	+	+	+	+	-
TERA Tehnopolis d.o.o.	+	+	+	+	+	+

Izvor: Mrežne stranice i izvješća o radu poslovnih inkubatora

BIOS je najnapredniji poduzetnički inkubator u regiji Slavonije i Baranje, posebno u kontekstu tehnološke podrške. Pored standardnih usluga poput informiranja i edukacije, BIOS nudi 3D printanje, što je izuzetno korisno za poduzetnike u sektorima tehnologije, proizvodnje i prototipiranja. Njihova usmjerenost na tehnološki napredak očituje se i kroz prekogranične projekte poput B Lighta, koji povezuje hrvatske i mađarske tvrtke. BIOS također nudi inovativne usluge poput virtualnog inkubatora i hardverskog laboratorija, što ga čini atraktivnim za start-upove i poduzetnike usmjerene na digitalnu transformaciju i inovacije. Polet se izdvaja po svom ekološkom pristupu i podršci malim poduzetnicima putem subvencioniranja prostora i komunalnih usluga. Njihov neizostavan projekt, solarna elektrana, pomaže u smanjenju fosilnih goriva i emisije CO₂, čime pridonose zaštiti okoliša i energetske učinkovitosti. Polet također pruža povoljne uvjete za početnike: poduzetnici koji se bave proizvodnim djelatnostima prve godine ne plaćaju zakup, dok se uslužnim djelatnostima troškovi postupno povećavaju svake godine do 75% čime Polet osigurava olakšan početak poslovanja. Kao jedan od najstarijih inkubatora, Osvit ima dugu tradiciju u podršci socijalnim poduzećima i malim poduzetnicima. Poseban je po svom zadrugarskom

modelu i naglasku na STEM obrazovanju. Osvit organizira STEM događanja i nudi IT laboratorij opremljen 3D skenerima i VR opremom. Uz to, Osvit sudjeluje u međunarodnim projektima i koristi sredstva iz fondova vrijednih više od 2,5 milijuna eura. Njihov naglasak na razvoj socijalnog poduzetništva i STEM sektora pridonosi stvaranju visoko specijaliziranih kadrova u IT industriji. TERA se ističe širokim spektrom usluga, od poslovnog savjetovanja do tehnološkog transfera i zaštite intelektualnog vlasništva. TERA nudi i program sidrenih stanara, gdje partnerske institucije, poput Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR) i Hrvatske udruge poslodavaca (HUP), pružaju besplatne konzultantske usluge stanarima inkubatora. Njihova integracija u Europsku poduzetničku mrežu omogućava lokalnim poduzetnicima pristup međunarodnim tržištima, čime se TERA dodatno diferencira kao inkubator s jakom internacionalnom komponentom. Svaki od inkubatora pruža jedinstvene prednosti ovisno o specifičnim potrebama poduzetnika. BIOS i TERA Tehnopolis su lideri u pružanju naprednih tehnoloških usluga što ih čini idealnim za poduzetnike koji se bave inovacijama i razvojem novih proizvoda. Polet je najbolji izbor za poduzetnike početnike koji traže povoljne uvjete zakupa i ekološke inicijative, dok Osvit kombinira podršku socijalnom poduzetništvu s naprednim STEM i IT uslugama. Svi inkubatori igraju bitnu ulogu u razvoju poduzetničkog ekosustava, stvarajući poticajno okruženje za rast i razvoj poduzeća u Hrvatskoj.

6.5. Analiza poduzetničkih akceleratora

Na području Osječko-baranjske županije aktivan je jedan poduzetnički akcelerator, odnosno Poduzetnički inkubator i akcelerator Antunovac. Poduzetnički inkubator i akcelerator Antunovac predstavlja ključnu infrastrukturu za razvoj malih i srednjih poduzeća (MSP-ova) u Općini Antunovac i okolici. U nastavku su prikazani podaci o radu akceleratora iz Plana rada „Agencije za održivi razvoj Općine Antunovac – RODA d.o.o. za gospodarski i ruralni razvoj i poticanje poduzetništva“ za 2024. godinu. Ukupna vrijednost ovog projekta iznosila je 2,84 milijuna eura, s tim da je većina sredstava osigurana putem Operativnog programa "Konkurentnost i kohezija". Projekt se provodio kroz razdoblje od 24 mjeseca, tijekom kojih je izgrađen objekt od 3.179 m². Ovaj prostor obuhvaća 40 funkcionalnih jedinica, uključujući urede, proizvodne prostore, multifunkcionalne dvorane, konferencijske sale te specijalizirane sobe poput onih za hardverske i softverske aktivnosti.

Primarne usluge inkubatora i akceleratora uključuju najam prostora za mala i srednja poduzeća, bez obzira na to jesu li novoosnovana ili posluju duže od tri godine. Korisnicima su na raspolaganju i konferencijske dvorane, open space prostori te napredne tehnološke usluge poput 3D printanja. U sklopu inkubatora i akcelerator djeluju i poduzetničke potporne institucije poput Agencije za održivi razvoj općine Antunovac – RODA d.o.o. i Lokalne akcijske grupe Vuka-Dunav, koje nude savjetodavnu podršku. Jedna od ključnih inovacija projekta je "Virtualni asistent", softversko rješenje koje pomaže poduzetnicima u ranim fazama razvoja poslovnih ideja.

Projekt je značajno utjecao na lokalnu zajednicu, potaknuvši rast poduzetničke aktivnosti, što je vidljivo kroz korištenje prostora od strane 25 poslovnih subjekata do prosinca 2023. Također je pridonio stvaranju novih radnih mjesta, unapređenju inovacija te umrežavanju poduzetničkih institucija, čime je povećana konkurentnost i privučene su nove investicije u regiju.

6.6. Analiza poslovnih parkova

Pružajući infrastrukturu koja podržava inovacije, poduzetništvo i privlačenje investicija, poslovni parkovi predstavljaju bitnu ulogu u gospodarskom razvoju regija. Ovakvi parkovi nisu samo prostori za smještaj poduzeća, već i centri koji omogućuju povezivanje različitih gospodarskih subjekata, poticanje novih poslovnih inicijativa i stvaranje uvjeta za održiv rast. U nastavku su prikazani podaci prikupljeni na web sjedištima Gospodarskog centra u Osijeku.

Gospodarski centar Osječko-baranjske županije d.o.o. predstavlja strateški projekt s ciljem transformacije gospodarskog okruženja u istočnoj Hrvatskoj te njegova izgradnja odgovara na potrebu za modernom poslovnom infrastrukturom, ali također ima širu svrhu povećanja gospodarske prepoznatljivosti regije i poboljšanja poduzetničke klime. Smješten je na jugozapadnoj strani Osijeka, unutar Gospodarske zone Jug, s ciljem da postane središte za poslovne aktivnosti, okupljajući poduzetnike i investitore kroz različite događaje poput sajмова i kongresa. Zahvaljujući pogodnoj lokaciji, koja je povezana prometnicama i autocestom A5, centar je lako dostupan i atraktivan domaćim i stranim ulagačima.

Prve zgrade centra površine skoro 5000 četvornih metara otvorena je u travnju 2023. godine. Dizajnirana je prema najnovijim tehnološkim i arhitektonskim standardima, uz naglasak na održivost i korištenje obnovljivih izvora energije. Modularni dizajn omogućuje prilagodbu

prostora raznim poslovnim potrebama, dok dodatne dvorane nude podršku za sastanke, prezentacije i druge poslovne aktivnosti. Projekt, vrijedan 9,5 milijuna eura, financiran je sredstvima Europske unije, Ministarstva regionalnog razvoja, Osječko-baranjske županije i Grada Osijeka, te predstavlja primjer uspješne suradnje na više razina. Osim infrastrukturne koristi, centar doprinosi jačanju lokalne ekonomije, privlačenju novih investicija i otvaranju radnih mjesta, čime potiče dugoročni gospodarski razvoj regije i poboljšava kvalitetu života stanovništva.

6.7. Analiza znanstveno-tehnoloških parkova i centara kompetencije

Prema podacima dostupnim u Jedinostvenom registra poduzetničke infrastrukture, u Hrvatskoj postoji svega jedan znanstveno-tehnološki park i to u Rijeci. U Osječko-baranjskoj županiji Tera Tehnopolis u Osijeku klasificira se kao poduzetnički inkubator ali svojim uslugama transfera tehnologije i uslugama intelektualnog vlasništva poprima obilježja tehnološkog parka, te usluge su u nastavku pobliže opisane pomoću informacija dostupnih na web sjedištima Tera Tehnopolisa. Kao ovlaštenu zastupnik pri Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo od 2005. godine, TERA podržava poduzetnike u procesu zaštite patenata, žigova i industrijskog dizajna, čime osigurava pravnu zaštitu njihovih inovacija i brendova te unapređuje konkurentnost na tržištu. Njihova bogata iskustva u više od 100 postupaka zaštite naglašavaju važnost pravovremene zaštite intelektualnog vlasništva i svijest o potencijalnim pravnim rizicima. Ured za transfer tehnologije (UTT) unutar TERA-e pomaže u prijenosu tehnologija između Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i poslovnog sektora, potičući komercijalizaciju znanstvenih otkrića. UTT pruža podršku istraživačima u svim fazama razvoja, od koncepta do tržišta, uključujući istraživanje tržišta, pravnu validaciju i upravljanje portfeljem intelektualnog vlasništva. Pored toga, Ured organizira brojne edukacijske i promotivne aktivnosti kako bi olakšao suradnju između istraživača i poslovnog sektora. Uz pomoć HAMAG-BICRO-a i Svjetske banke, TERA je postala regionalni centar za podršku uredima za transfer tehnologije, financirajući komercijalizaciju znanstvenih istraživanja i inovativnih koncepata čime zavrjeđuje znatnu ulogu u povezivanju akademskih istraživanja s industrijom, podržavajući rast i inovativni razvoj regije.

Prema podacima dostupnim u Jedinostvenom registra poduzetničke infrastrukture, u Hrvatskoj postoji 8 centara kompetencije, te niti jedan od njih nije u Osječko-baranjskoj županiji.

6.8. Zaključna razmatranja analize poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji

Na temelju analize poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji, mogu se izvući nekoliko ključnih zaključaka. Županija je razvila raznovrsnu mrežu poduzetničkih zona, razvojnih agencija, poduzetničkih centara, inkubatora i drugih oblika potpornih institucija, čime se nastoji potaknuti gospodarski rast i unaprijediti konkurentnost lokalnih poduzetnika.

Poduzetničke zone igraju ulogu u privlačenju investicija i stvaranju povoljnog poslovnog okruženja, uz pružanje infrastrukturne podrške koja omogućava poduzetnicima lakši pristup tržištu i resursima. Razvojne agencije, s druge strane, predstavljaju ključne aktere u osnaživanju poduzetničkog ekosustava kroz savjetodavne usluge, edukaciju i pomoć u privlačenju sredstava iz EU i nacionalnih fondova.

Poduzetnički centri i inkubatori u županiji pokazuju sve veću specijalizaciju i diverzifikaciju, usmjeravajući se na specifične sektore kao što su ruralni razvoj, inovacije u agraru i podrška ranjivim skupinama poduzetnika. Povezivanje s međunarodnim partnerima, promocija kulturnih i turističkih aktivnosti te razvoj održivih projekata također su prepoznati kao važni trendovi koji jačaju lokalno gospodarstvo i poboljšavaju kvalitetu života u zajednici.

Unatoč opsežnom razvoju poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji, analiza je također ukazala na određene slabosti i nedostatke. Jedan od ključnih izazova je nedovoljna povezanost između različitih potpornih institucija, što dovodi do fragmentacije usluga i slabijeg iskorištavanja resursa. Ovo može rezultirati preklapanjem aktivnosti i nedovoljnom koordinacijom među institucijama, čime se smanjuje učinkovitost pružanja potpore poduzetnicima.

Drugi značajan nedostatak odnosi se na ograničene kapacitete i resurse nekih poduzetničkih centara i inkubatora, posebno u ruralnim područjima. Nedostatak financijskih sredstava, kao i kvalificiranog osoblja, često ograničava mogućnosti za pružanje visokokvalitetnih usluga i podršku poduzetnicima na najvišoj razini. Također, unatoč dostupnosti različitih oblika potpore, svijest poduzetnika o mogućnostima i resursima koji im stoje na raspolaganju još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini, što dodatno smanjuje učinkovitost ovih institucija.

Potpuni nedostatak znanstveno-tehnoloških parkova i centara kompetencije pokazuje da mjesta za razvitak poduzetničke infrastrukture još ima poprilično, kako u Osječko-baranjskoj županiji, tako i na razini države.

Zaključno, iako su u Osječko-baranjskoj županiji postignuti značajni pomaci u razvoju infrastrukture koja podržava poduzetništvo, još uvijek ima prostora za daljnje unapređenje. Posebno je važno poboljšati koordinaciju među različitim sektorima, ojačati kapacitete i resurse, te potaknuti digitalizaciju i inovacije. Infrastruktura se neprekidno razvija i prilagođava potrebama tržišta, s posebnim naglaskom na inovacije, održivost i društvenu odgovornost. Iako postoje izazovi, ključ uspjeha leži u jačanju suradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora kako bi se osigurala dugoročna održivost i konkurentnost regije.

7. Zaključak

Rad pruža iscrpan pregled poduzetničke potporne infrastrukture u Osječko-baranjskoj županiji, gdje mali i srednji poduzetnici igraju ključnu ulogu u zapošljavanju i ekonomskom rastu. MSP sektor pokazuje iznimnu važnost, osobito u lokalnim zajednicama poput Osječko-baranjske županije, gdje čini okosnicu gospodarske aktivnosti i potiče inovacije i poduzetničke inicijative.

Poduzetničko okruženje, unatoč mnogim pozitivnim elementima poput institucionalne podrške i različitih poticaja, suočava se s određenim izazovima. Ovi izazovi uključuju potrebu za snažnijim povezivanjem između akademske zajednice i gospodarstva, prilagodbu regulatornog okvira specifičnim potrebama poduzetnika, te jačanje inovacijskih kapaciteta koji su presudni za dugoročnu konkurentnost. Iako Osječko-baranjska županija raspolaže solidnom poduzetničkom infrastrukturom, postoji značajan nedostatak poslovnih parkova, znanstveno-tehnoloških parkova i centara kompetencije, kako na razini županije, tako i na nacionalnoj razini. Ovi segmenti poduzetničke infrastrukture ključni su za poticanje visokotehnoloških industrija, istraživanja i razvoja te za privlačenje investicija koje zahtijevaju specijalizirane resurse i znanja. Njihov manjak ograničava mogućnosti za naprednije oblike poduzetništva i inovacija, što je posebno važno u suvremenom gospodarstvu koje se sve više temelji na znanju i tehnologiji.

Zaključno, analiza pokazuje da Osječko-baranjska županija ima dobro razvijenu poduzetničku infrastrukturu koja može podržati rast i razvoj MSP-ova, ali i da postoji prostor za daljnja poboljšanja. Uzimajući u obzir značaj MSP-ova za hrvatsko gospodarstvo, nužno je da se nastavi s ulaganjima i reformama koje će dodatno osnažiti ovaj sektor i omogućiti mu da ostvari svoj puni potencijal.

Literatura

1. Baranjska razvojna agencija Grada Belog Manastira (2024) 'Baranjska razvojna agencija Grada Belog Manastira', dostupno na: <https://www.bara-bm.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
2. Bistričić, A., Agatić, A. i Kuzman, Z. (2011) 'Značaj poslovanja malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Republike Hrvatske i gospodarstvima zemalja Europske unije', *Pomorstvo*, 25(1), str. 145–158. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/69644> (Pristupljeno: 20. kolovoza 2024.).
3. Brunsko, Z. (1995) 'Tehnološki parkovi i njihova uloga u gospodarskom razvoju', *Ekonomska misao i praksa*, 4(2), str. 321–334. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/222060> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
4. Busulwa, R., Birdthistle, N. i Dunn, S. (2020) *Startup accelerators: A field guide*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
5. Centar za poduzetništvo (2024) 'Centar za poduzetništvo', dostupno na: <https://czposijek.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
6. CLIP Našice (n.d.) 'O nama', dostupno na: <http://clip-nasice.hr/o-nama> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
7. CSES – Centre for Strategy & Evaluation Services (2002) *Benchmarking of business incubators*.
8. Drvenkar, N., Cota, I. and Unukić, I. (2024) 'Territory, networking and regional policies: regional development agencies of the post-transition EU member states', *DIEM: Dubrovnik International Economic Meeting*, 9(1). Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
9. E-Građani (n.d.) 'Poduzetnička infrastruktura', dostupno na: <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (Pristupljeno: 21. travnja 2024.).
10. Godišnje izvješće o radu Kulturno-razvojnog centra Općine Bilje (2022) 'Godišnje izvješće', dostupno na: https://krc.bilje.hr/Izvjescia/izvjescie_o_radu_2022.pdf (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
11. Gospodarski centar Osječko-baranjske županije d.o.o. (n.d.) 'Gospodarski centar potaknut će snažniji razvoj Osijeka, OBŽ i istoka Hrvatske', dostupno na: <https://gospodarskicentariosijek.eu/gospodarski-centar-potaknut-ce-snazniji-razvoj-osijeka-obz-i-istoka-hrvatske/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
12. Gospodarski centar Osječko-baranjske županije d.o.o. (n.d.) 'O projektu', dostupno na: <https://gospodarskicentariosijek.eu/#o-projektu> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
13. Has, M. (2020) 'Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj 2019. godine', u: Singer, S., Alpeza, M. (ur.) *Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2020*. Zagreb: CEPOR, str. 7-17.

14. Izvješće o poslovanju Poduzetničkog inkubatora BIOS d.o.o. (2023) 'Izvješće o poslovanju za 2022.', dostupno na: https://inkubator.hr/arhiva_izvjestaja?year=2023 (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
15. Izvješće o poslovanju za 2019. godinu (2021) 'Izvješće o poslovanju', dostupno na: <https://tera.hr/wp-content/uploads/2021/09/Izvjescje-o-poslovanju-za-2019-002.pdf> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
16. Izvješće o radu Baranjske razvojne agencije Grada Belog Manastira (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://www.bara-bm.hr/dokumenti/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
17. Izvješće o radu Javne ustanove Županijske razvojne agencije Osječko-baranjske županije (2023) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://www.zra.hr/index.php/o-nama1/dokumenti> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
18. Izvješće o radu MPC LRA d.o.o. (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://www.mpc-miholjac.hr/objave/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
19. Izvješće o radu Našičke razvojne agencije "NARA" d.o.o. (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://www.nara-nasice.eu/download/izvjescje-o-radu-2022/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
20. Izvješće o radu Poduzetničkog centra Đakovo (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://pcdjakovo.hr/wp-content/uploads/2024/02/GFI-2022.pdf> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
21. Izvješće o radu udruge „duga“ (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: <https://www.duga.hr/wp-content/uploads/2023/04/Izvjescje-o-radu-DUGE-2022.-godine.pdf> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
22. Izvješće o radu Valpovačkog poduzetničkog centra d.o.o. (2022) 'Izvješće o radu', dostupno na: https://vpc.hr/wp-content/uploads/2023/07/Izvjescje-o-radu-VPC_compressed.pdf (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
23. Lokalna razvojna agencija grada Belišća (2024) 'Lokalna razvojna agencija', dostupno na: <https://www.lra-belisce.hr/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
24. Lokalna razvojna agencija grada Belišća (n.d.) 'O nama', dostupno na: <https://www.lra-belisce.hr/o-nama/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
25. McKeever, J.R. (1970) *Business Parks, office Parks, plazas & centers: A study of development practices and procedures*. Washington: Urban Land Institute.
26. Miholjački poduzetnički centar (2024) 'Miholjački poduzetnički centar', dostupno na: <https://www.mpc-miholjac.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
27. Ministarstvo gospodarstva (2015) 'Pravilnik o kriterijima za osnivanje i djelovanje centara kompetencija', dostupno na:

- https://www.mingo.hr/public/galerija/Cekom_srpanj_2015.pdf (Pristupljeno: 14. rujna 2024.).
28. Našička razvojna agencija (2024) 'Našička razvojna agencija', dostupno na: <https://www.nara-nasice.eu/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.)
 29. Održana Završna konferencija projekta Izgradnja Zgrade 1. Gospodarskog centra u Osijeku (2024) 'Održana završna konferencija', dostupno na: <https://gospodarskicentariosijek.eu/odrzana-završna-konferencija-projekta-izgradnja-zgrade-1-gospodarskog-centra-u-osijeku/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 30. Osječko-baranjska županija (n.d.) 'Poduzetnički centri', dostupno na: <https://obz.hr/index.php/institucije-poduzetnicke-podrske/183-upravna-tijela/upravni-odjel-za-gospodarstvo/institucije-poduzetnicke-podrske/583-poduzetnicki-centri> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
 31. Plan rada Agencije za održivi razvoj Općine Antunovac – RODA d.o.o. za 2024. godinu (2024) 'Plan rada', dostupno na: <https://www.roda-antunovac.hr/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 32. Poduzetnički centar Đakovo (2024) 'Poduzetnički centar Đakovo', dostupno na: <https://pcdjakovo.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
 33. Poduzetnički inkubator Osvit – zadruga (n.d.) 'O nama', dostupno na: <http://www.osvit.biz/o-nama/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 34. Poduzetnički inkubator Osvit (n.d.) 'Poduzetnički inkubator Osvit', dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Poduzetni%C4%8Dki_inkubator_Osvit (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 35. Poduzetnički Inkubator Polet d.o.o. (n.d.) 'Kontakt', dostupno na: <https://www.polet.com.hr/kontakt/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 36. Poduzetničko razvojni centar općine Erdut (2024) 'Poduzetničko-razvojni centar', dostupno na: <https://porc.opcina-erdut.hr/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 37. Prijedlog plana rada Poduzetničko-razvojnog centra općine Erdut za 2024. godinu (2023) 'Prijedlog plana rada', dostupno na: <https://porc.opcina-erdut.hr/wp-content/uploads/2023/11/PRIJEDLOG-PLANA-RADA-2024-GODINA.pdf> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 38. Proljetnim sajmom otvorena 1. Zgrada Gospodarskog centra (2024) 'Proljetnim sajmom otvorena Zgrada 1.', dostupno na: <https://gospodarskicentariosijek.eu/proljetnim-sajmom-otvoren-gospodarski-centar-obz-najmoderniji-sajamski-prostor-na-istoku-hrvatske/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
 39. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S. i Oberman Peterka, S. (2023) *Što čini Hrvatsku poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2022*. Zagreb: CEPOR.

40. Statut Baranjske razvojne agencije Grada Belog Manastira (n.d.) 'Statut', dostupno na: <https://www.bara-bm.hr/dokumenti/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
41. Strategija (plan) razvoja grada Belišća za razdoblje 2021.-2027.godine (2023) 'Strategija razvoja', dostupno na: https://belisce.hr/wp-content/uploads/2023/04/Strategija-razvoja-grada-Belisca-za-razdoblje-2021_2027_II_izmjene-i-dopune.pdf (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
42. Škrtić, M. i Mikić, M. (2011) *Poduzetništvo*. Zagreb: Sinergija nakladništvo.
43. Tera Tehnopolis d.o.o. (n.d.) 'Tera Tehnopolis', dostupno na: <https://tera.hr/> (Pristupljeno: 19. kolovoza 2024.).
44. Valpovački poduzetnički centar (2024) 'Valpovački poduzetnički centar', dostupno na: <https://vpc.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
45. Valpovački poduzetnički centar (n.d.) 'O nama', dostupno na: <https://vpc.hr/o-nama/usluge/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
46. Vujević, M. (2002) *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*. 6. dopunjeno izd. Zagreb: Školska knjiga
47. Zadruga poduzetnička mreža (n.d.) 'Zadruga poduzetnička mreža', dostupno na: <https://www.zpm.hr/> (Pristupljeno: 17. srpnja 2024.).
48. Zakon.hr (n.d.) 'Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture', dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/652/Zakon-o-unapre%C4%91enju-poduzetni%C4%8Dke-infrastrukture> (Pristupljeno: 21. travnja 2024.).

Popis tablica

Tablica 1. Poduzetničke zone u Osječko-baranjskoj županiji	13
Tablica 2. Razvojne agencije u Osječko-baranjskoj županiji.....	18
Tablica 3. Usluge razvojnih agencija	19
Tablica 4. Poduzetnički centri u Osječko-baranjskoj županiji	21
Tablica 5. Usluge poduzetničkih centara	22
Tablica 6. Poduzetnički inkubatori u Osječko-baranjskoj županiji	23
Tablica 7. Usluge poduzetničkih inkubatora	24